

Een kwarteeuw natuurherstel aan de Vlaamse kust: hoe moet het verder?

Sam Provoost

Vlaanderen
is wetenschap

INSTITUUT
NATUUR- EN BOSONDERZOEK

1140
Droogvallende
Wadplaten
(& nat strand)

1310
Begroeid slik

1320
Slijkgras

1130
Estuaria

1330
Schor

1110
Ondiepe
zandbanken

2120
Helmduin

2150
Duinheide

2190
Duinvallei

2160
Duinstruweel

2180
Duinbos

2110
Embryonaal duin

2130
Duingrasland

2170
Kruipwilg

Habitats

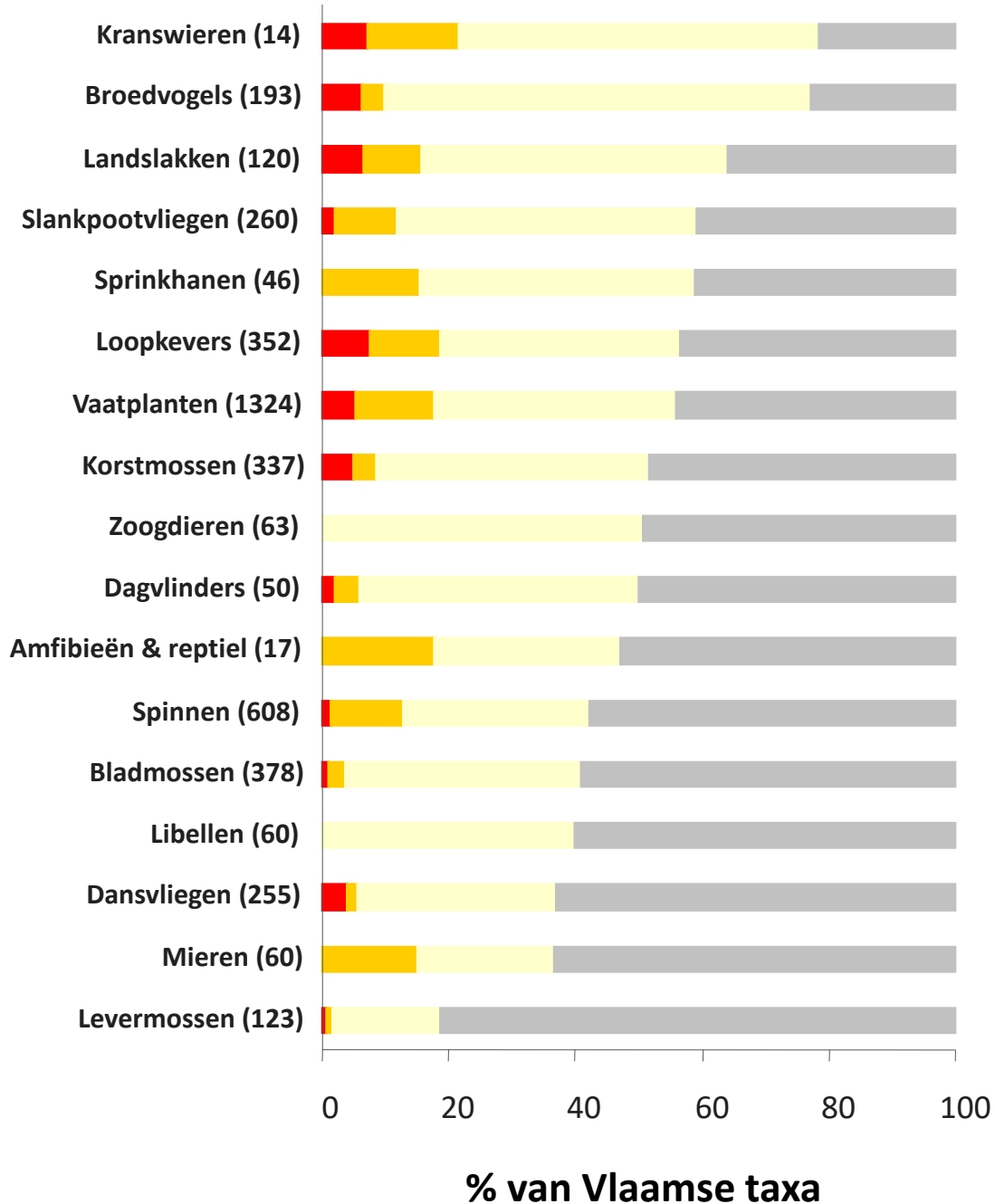
6 zilte (Europese) habitattypes
+ 8 duin-habitattypes
= 14 kust-types

→ $14 / 51 = 27\%$ van de types in Vlaanderen
(op 0,5 % van de oppervlakte)

Soorten

Binnen Vlaanderen: 40 – 60 %
(~20 000 soorten)

Specifieke soorten: 3 %
(goeie 1000 soorten)

+ kust-preferent: 11 %
(pakweg 4500 soorten)

(Provoost & Bonte 2004)

W-Europese kust-endemen

Duinviooltje

Vergeten schorshoren

Liggende asperge

Drienervige zegge

Helmgras-putkopje

(Paelinckx et al. 2019)

	Areaal	Opper- vlakte	Specifieke structuren en functies	Toekomst- perspectieven	Eind- conclusie 2019	Totaal- trend 2019	Eindconclusie 2013
1130	FV gunstig	U2 zeer ongunstig	U2 zeer ongunstig	U1 matig ongunstig	U2 zeer ongunstig	stabiel	U2 zeer ongunstig stabiel
1140	FV gunstig	FV gunstig	onbekend	FV gunstig	FV gunstig	onbekend	FV gunstig stabiel
1310	U1 matig ongunstig	U2 zeer ongunstig	onbekend	U1 matig ongunstig	U2 zeer ongunstig	onbekend	U2 zeer ongunstig stabiel
1320	FV gunstig	U2 zeer ongunstig	U2 zeer ongunstig	U2 zeer ongunstig	U2 zeer ongunstig	stabiel	U2 zeer ongunstig stabiel
1330	FV gunstig	U2 zeer ongunstig	U2 zeer ongunstig	U1 matig ongunstig	U2 zeer ongunstig	onbekend	U2 zeer ongunstig stabiel

Duinen

	Areaal	Oppervlakte	Specifieke structuren en functies	Toekomstperspectieven	Eindconclusie 2019	Totaaltrend 2019	Eindconclusie 2013
2110	FV gunstig	U1 matig ongunstig	FV gunstig	U1 matig ongunstig	U1 matig ongunstig	Onbekend	U2 zeer ongunstig stabiel
2120	FV gunstig	U2 zeer ongunstig	U2 zeer ongunstig	U2 zeer ongunstig	U2 zeer ongunstig	verslechterend	U2 zeer ongunstig stabiel
2130	FV gunstig	U1 matig ongunstig	U2 zeer ongunstig	U1 matig ongunstig	U2 zeer ongunstig	verbeterend	U2 zeer ongunstig stabiel
2150	U2 zeer ongunstig	U2 zeer ongunstig	U2 zeer ongunstig	U2 zeer ongunstig	U2 zeer ongunstig	stabiel	U2 zeer ongunstig stabiel
2160	FV gunstig	FV gunstig	FV gunstig	FV gunstig	FV gunstig	stabiel	FV gunstig stabiel
2170	FV gunstig	U1 matig ongunstig	U2 zeer ongunstig	FV gunstig	U2 zeer ongunstig	stabiel	U1 matig ongunstig stabiel
2180	FV gunstig	U2 zeer ongunstig	U2 zeer ongunstig	U2 zeer ongunstig	U2 zeer ongunstig	stabiel	U2 zeer ongunstig stabiel
2190	FV gunstig	U2 zeer ongunstig	U2 zeer ongunstig	U1 matig ongunstig	U2 zeer ongunstig	verbeterend	U2 zeer ongunstig verbeterend

Knelpunten (& uitdagingen)

- **Urbanisatie**
  - Ruimtelijk versnippering
  - Kleine gebieden
  - ‘Onvolledige’ systemen
  - Kleine populaties van soorten
- **Verstoring van processen**
  - Land – zee contact verbroken
  - Eolische dynamiek beperkt
  - Hydrologie aangetast door waterwinning / drainage
- **Menselijke impact**
  - Uitbreiding exoten
  - Rustverstoring
  - Bemesting
  - N-depositie

Natuurherstel ! ?

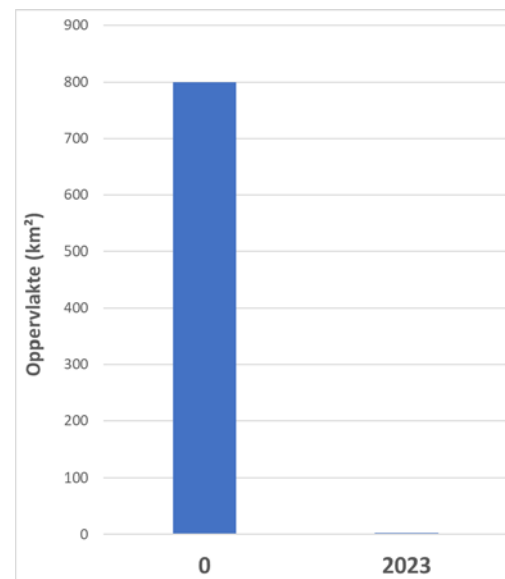
→ Overzicht van 4 verschillende
landschapstypes

1. Intertidale slikken en schorren

- Actueel zo'n 3 km² (300 ha)
- Historisch zo'n 800 km² (binnen West-Vl.)

Kustbroedvogels

- Zeer gevoelig voor rustverstoring
- Kwetsbaar voor predatie (vos, roofvogels...)

Natuurherstel IJzermondning (1999 - 2003)

Vlaanderen
is wetenschap

Zwin-uitbreiding (2016 - 2019)

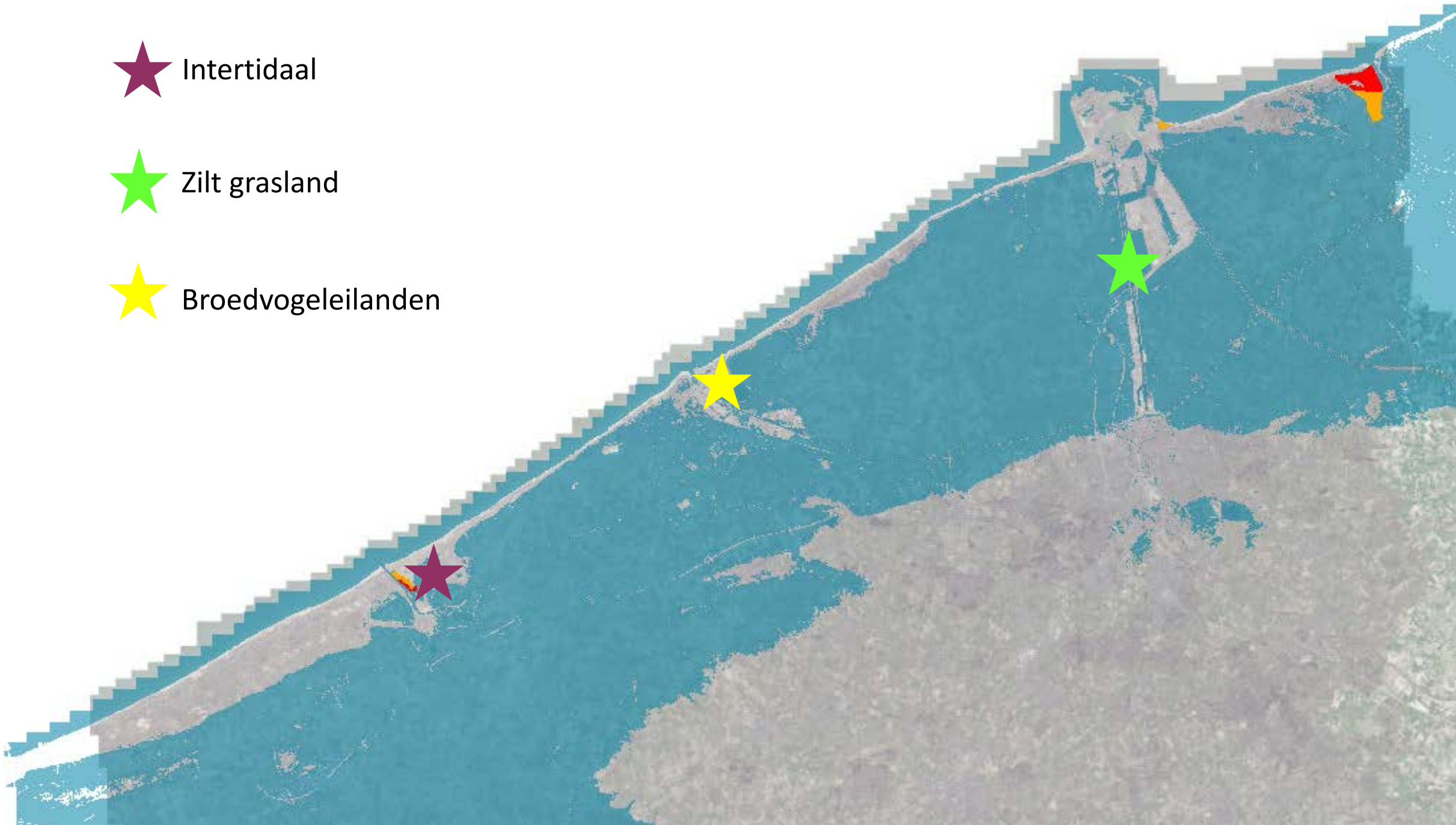

→ Recent ongeveer verdubbeling van oppervlakte

★ Intertidaal

★ Zilt grasland

★ Broedvogeleilanden

2. Embryonale duinen en helmduin

Vlaanderen
is wetenschap

Biestarwegras

Zandhaver

Zeeraket

Zeepostelein

55% van de kustlijn is bedijkt !

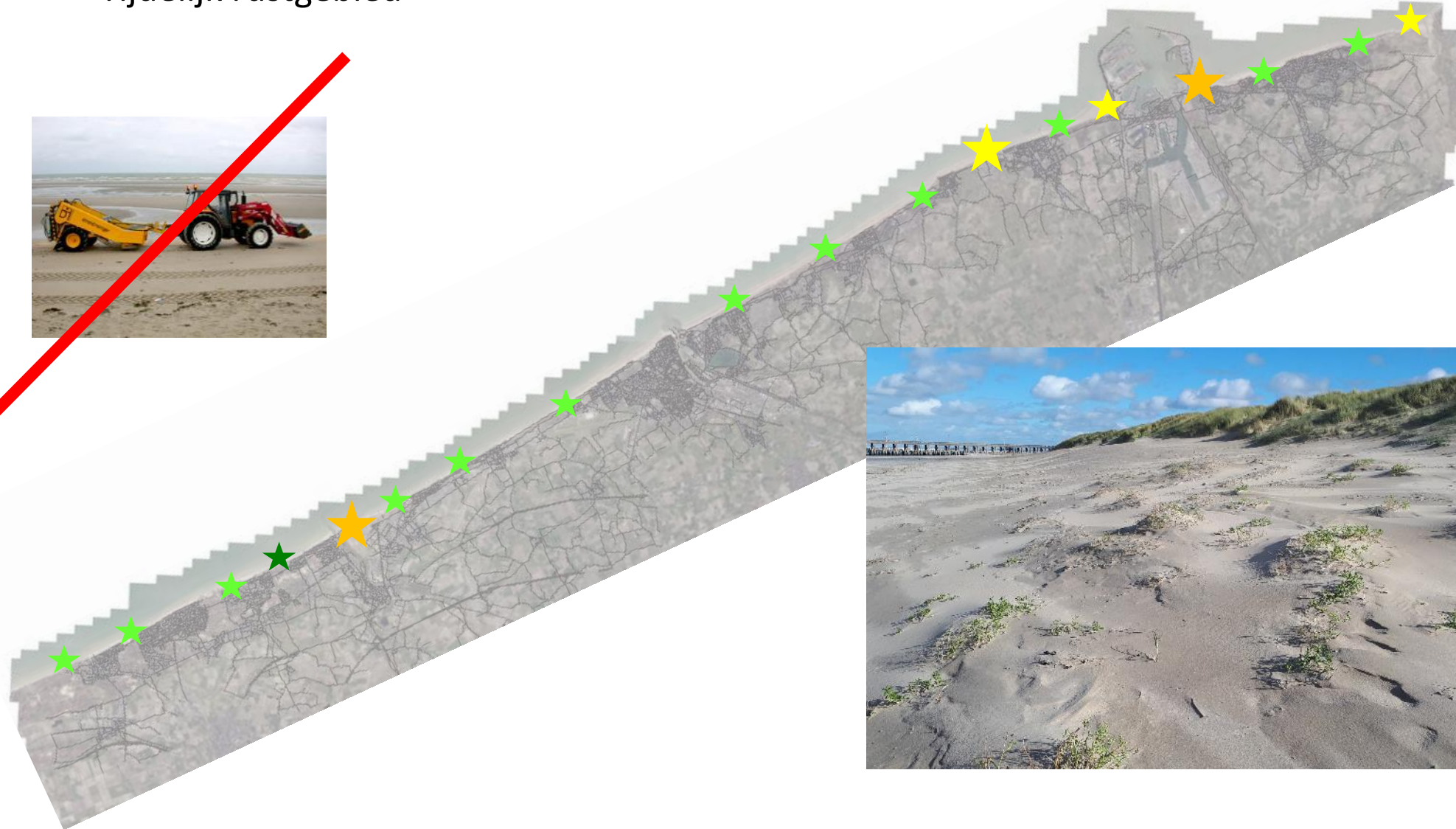

★ Permanent rustgebied op strand

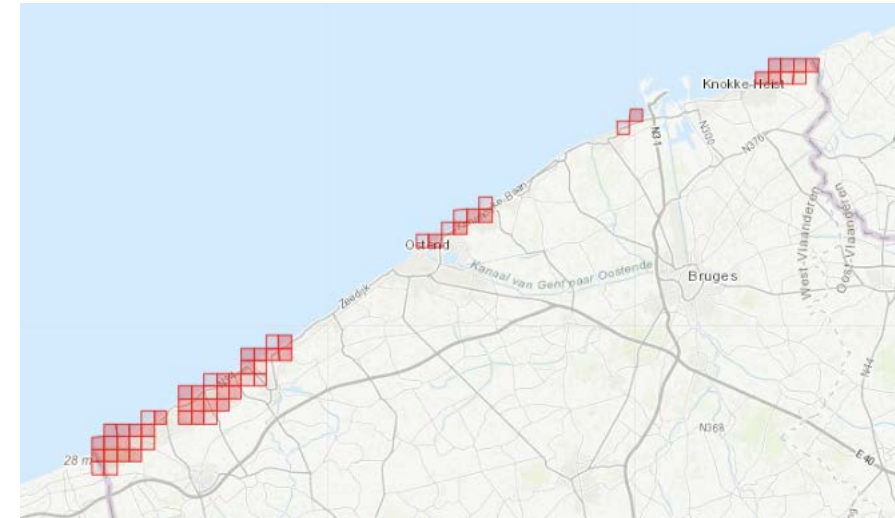
★ Tijdelijk rustgebied

Fixatie van het duinlandschap

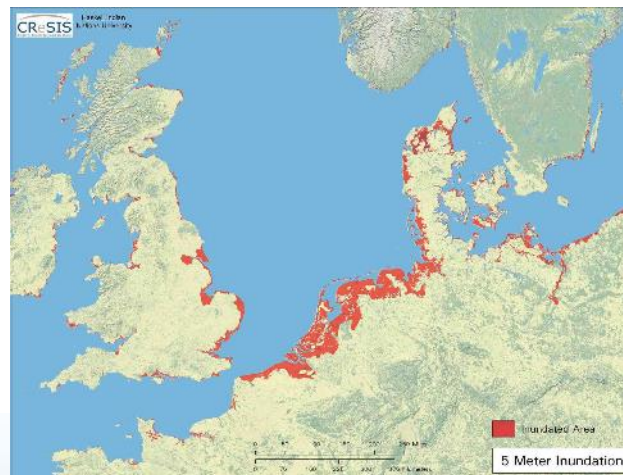

Belang zeereepduin voor zeevering (ESD)

Duin-voor-dijk

→ Actuele potentie

350 ha (+ 50 à 70 ha zeereepduin)

→ Kustvisie '100m zeewaarts'

+650 ha (+ 350 à 500 ha zeereepduin)

Scenario 'Zeewaarts'

Actuele potentie

Actuele potentie

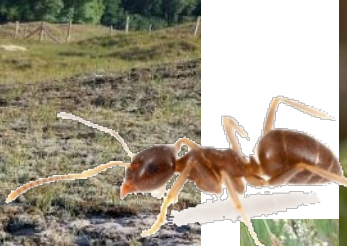

3. Gefixeerde duinen met kruidachtige vegetatie: mosduin, duingrasland en duinvallei

1905

1967

1999

Ontbossing en ontstruweling

Zwinduinen (Knokke)

Duinbossen (De Haan)

Ter Yde-Hannecart (Opstduinkerke)

Westhoek (De Panne)

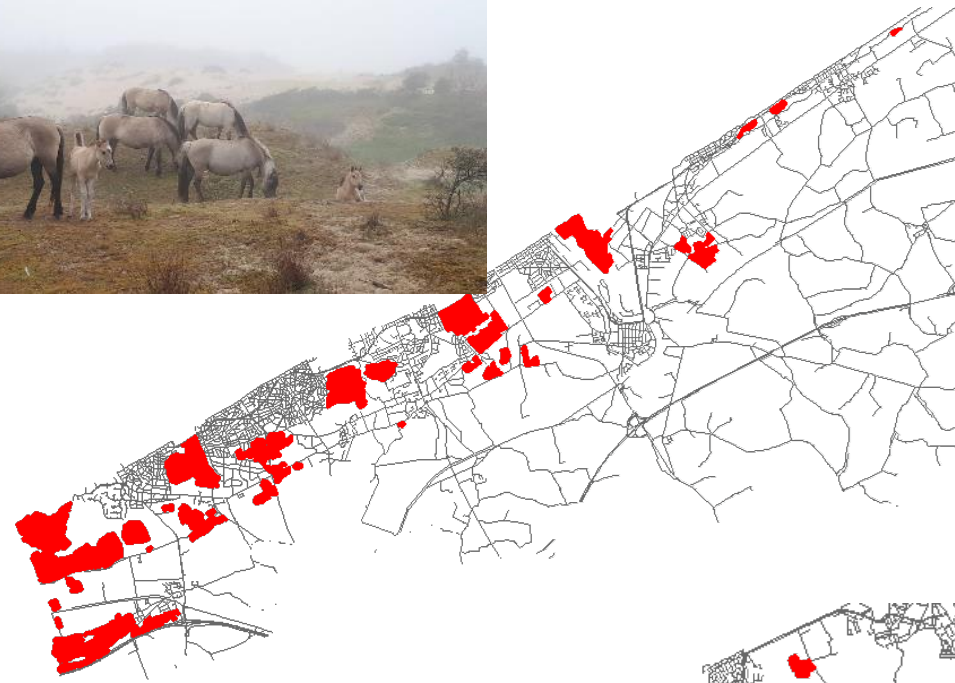
Cabour

ICCI (1997) → DUNIAS (2023)

± 160 ha

Begrazing

ca. 1250 ha

op 3150 ha beheerde duinen = 40%

→ Begrazing heeft weinig impact op verstruweling !

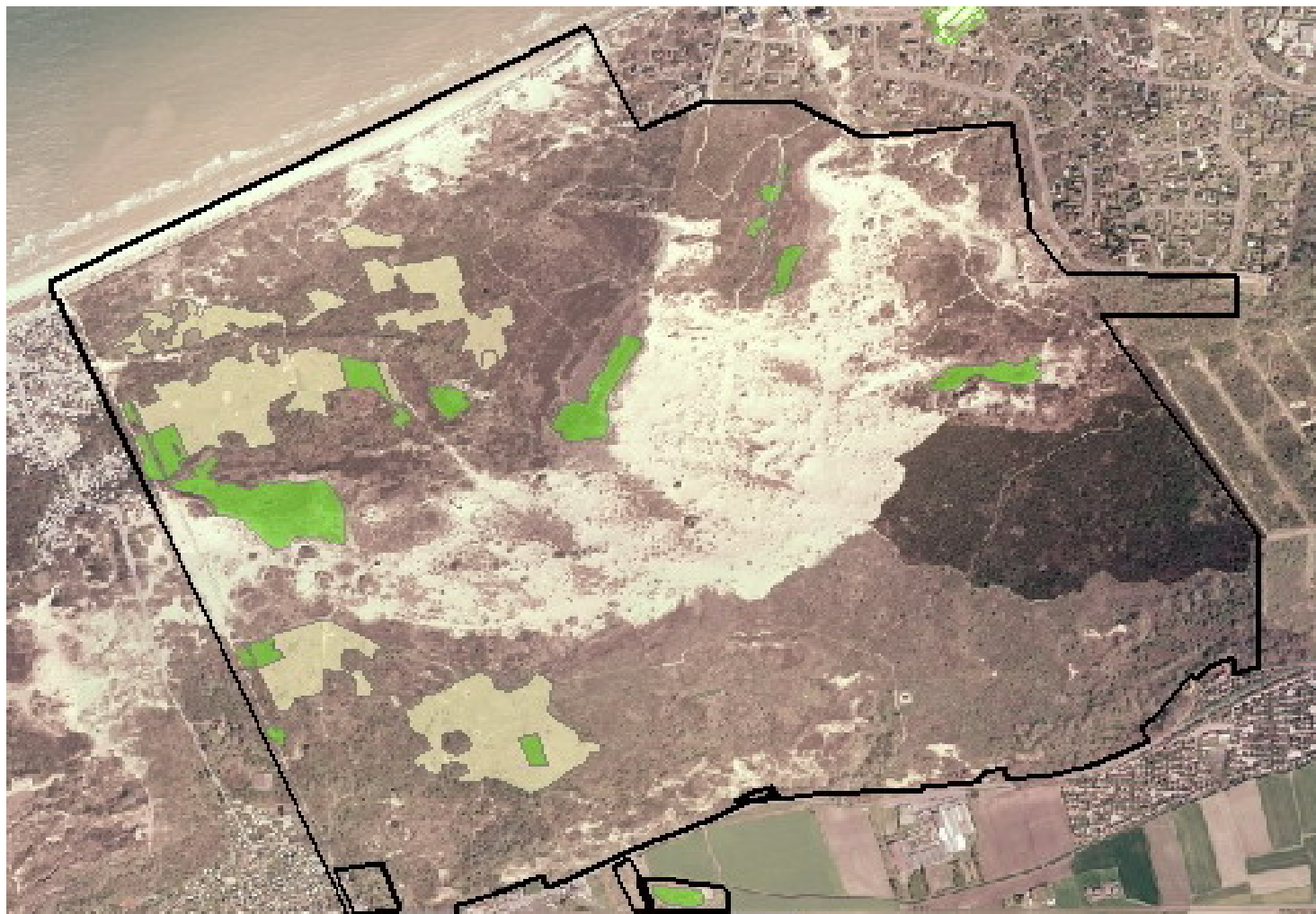
→ Overbetreding van mosduinen !

Vlaanderen
is wetenschap

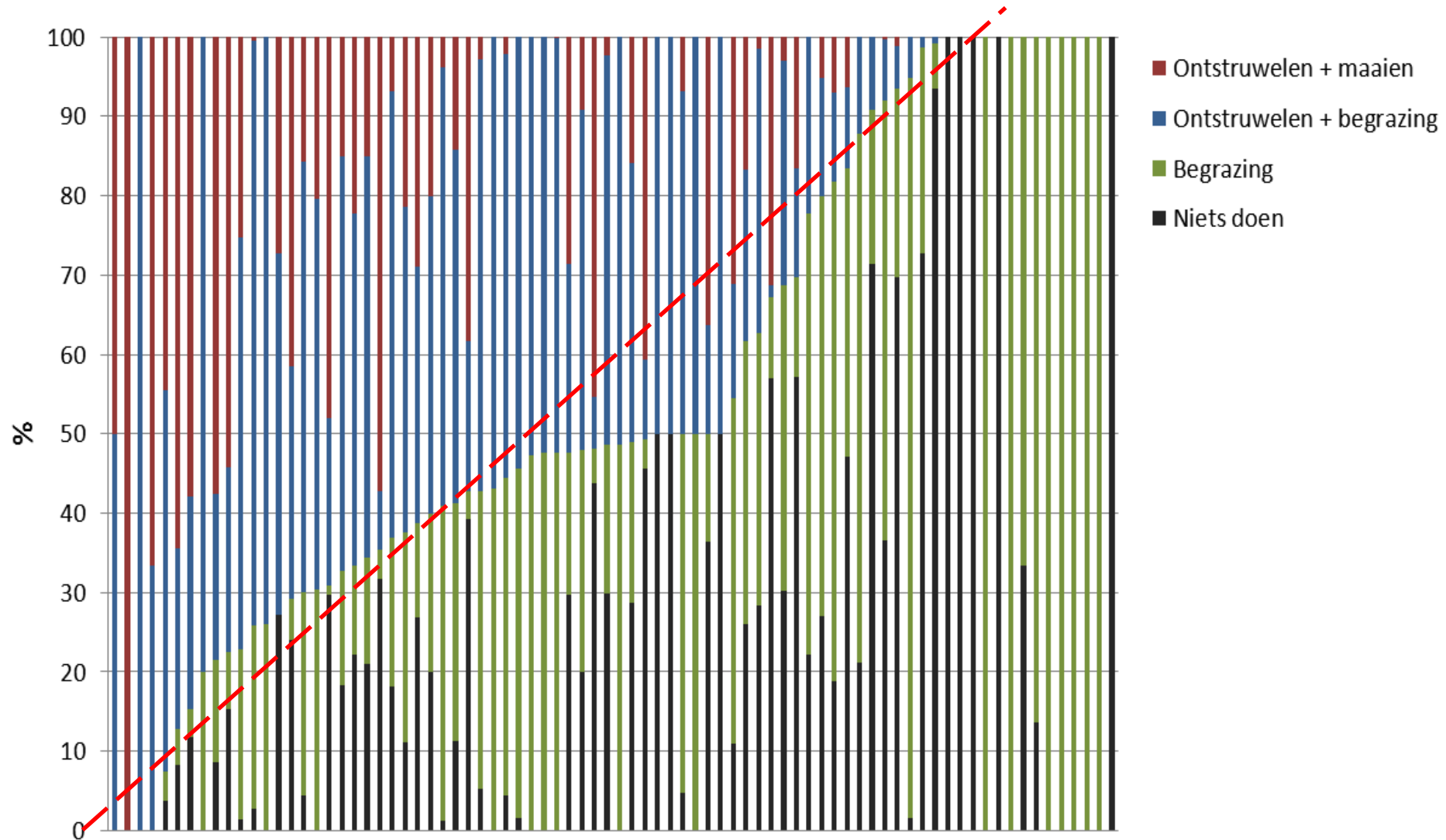
Maaien

Enkele tientalen ha

'Aandachtssoorten' in de Westhoek

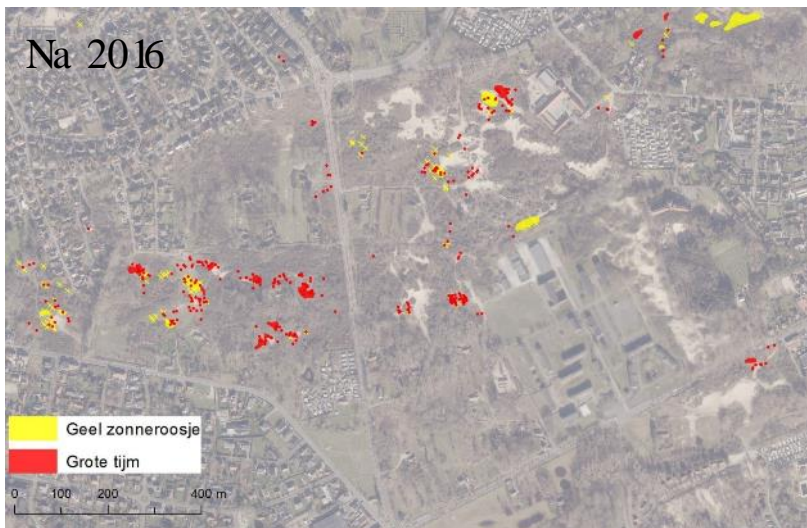
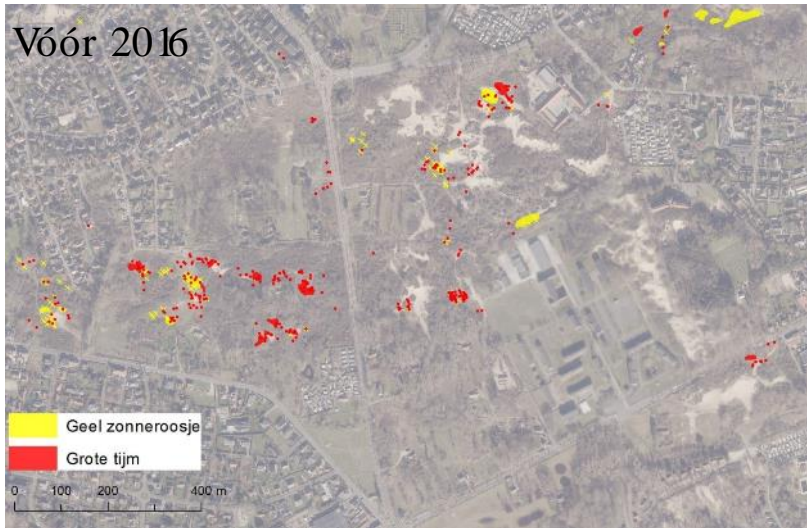

Maar ... achteruitgang duingraslandflora in kleinere gebieden

Grote tijm
81 → 39 hokken

Geel zonneroosje
49 → 19 hokken

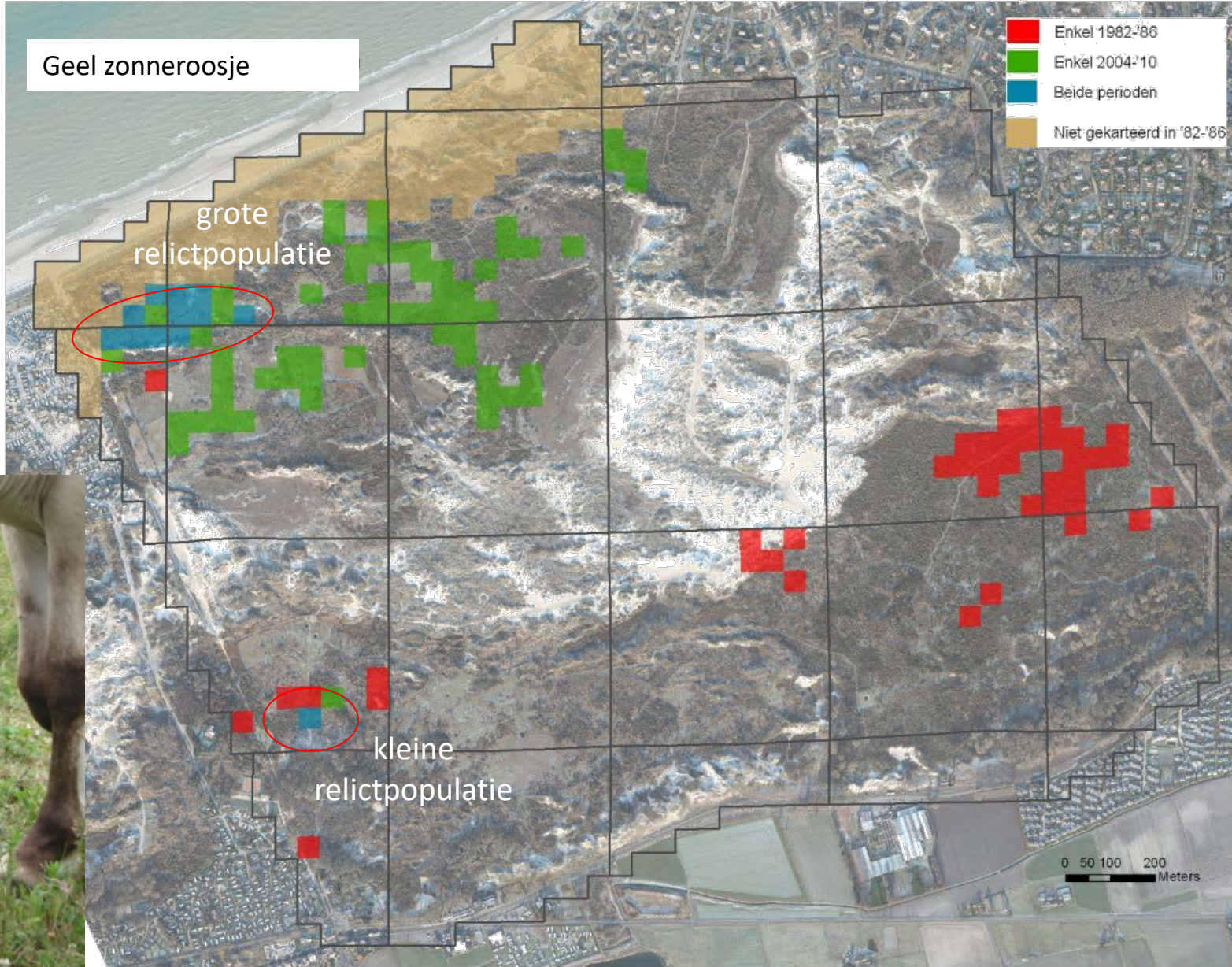
Duinviooltje
54 → 17 hokken

Geel zonneroosje

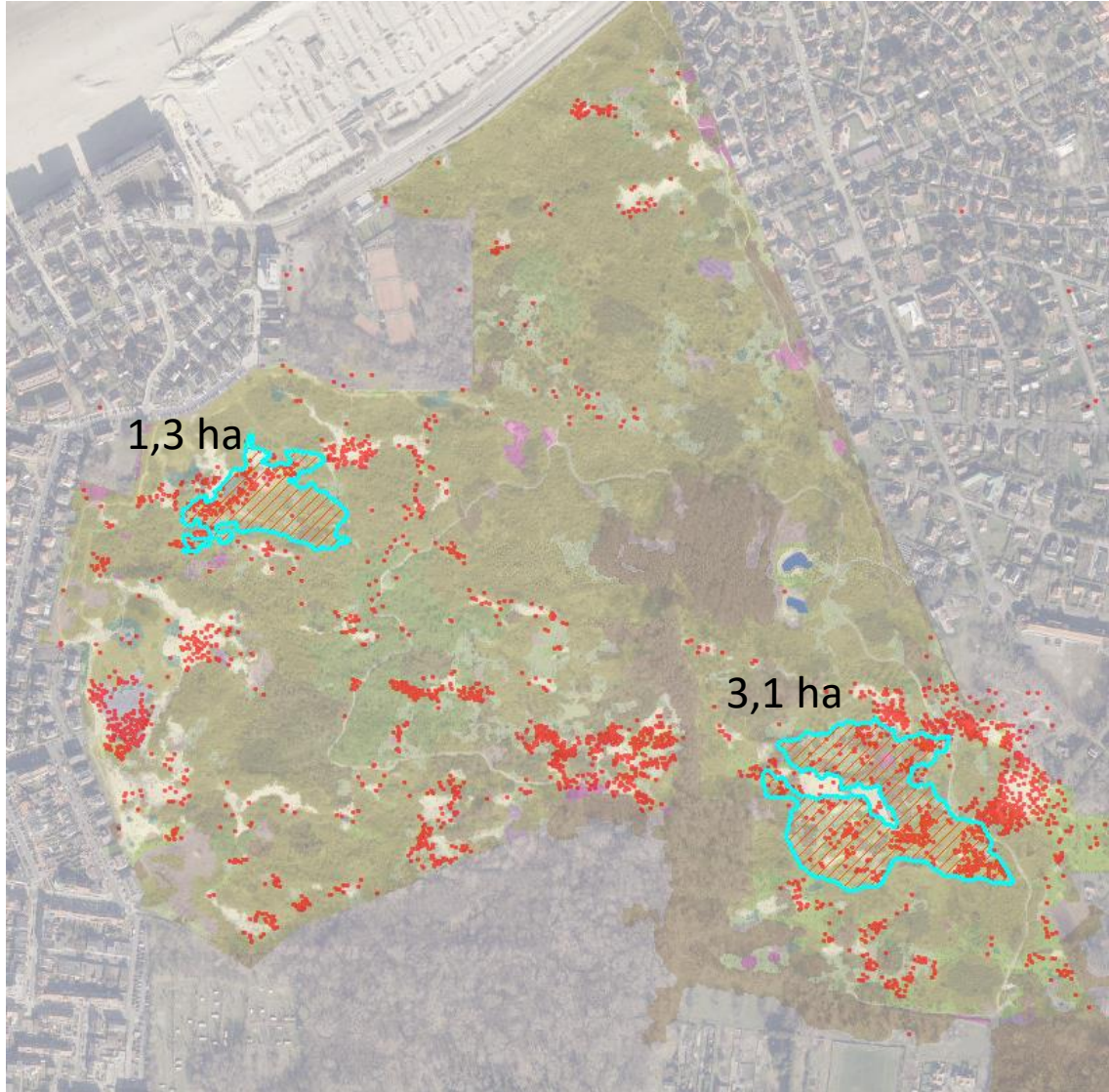

Fauna met grote(re) home-range ...

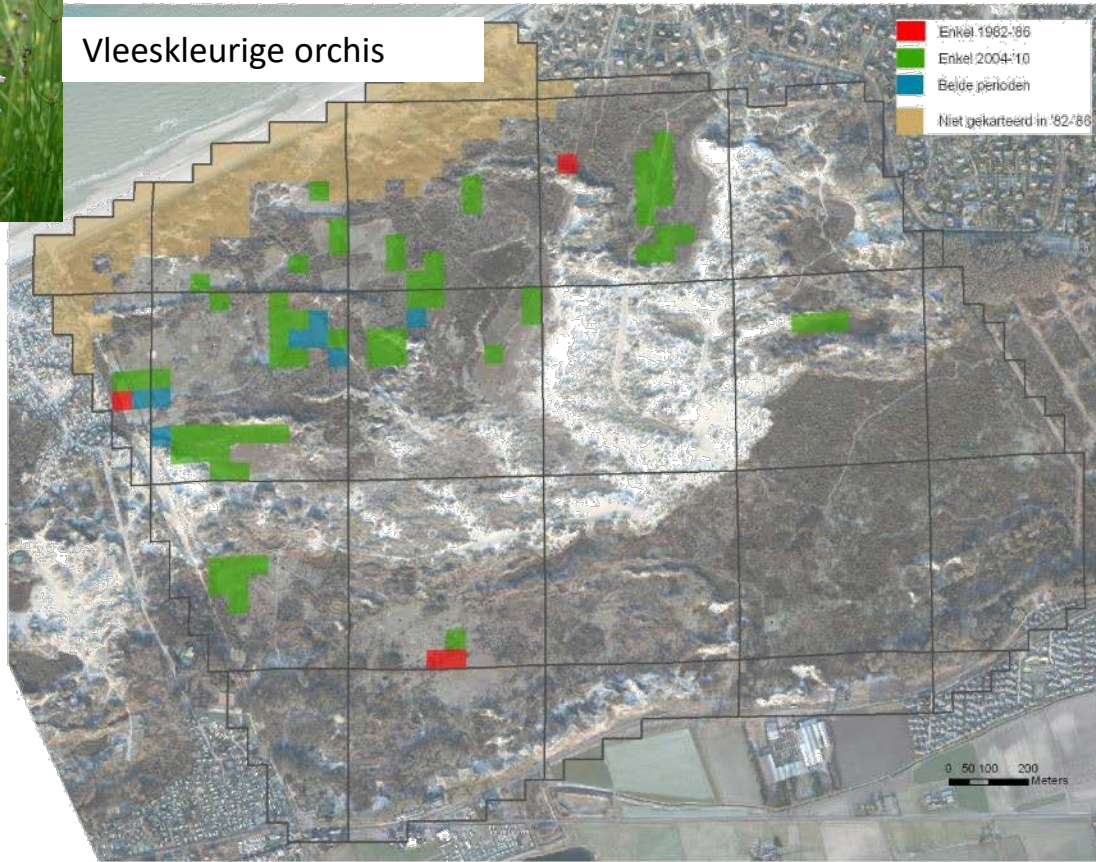
Graslandherstel Houtsaegerduinen

Vleeskleurige orchis

Noordduinen

- 4 ha duinvalei (3%)
- 35 'aandachtssoorten' van duinvalleien (40%)
- 9 soorten recent opgedoken
- 8 soorten sterk + trend

Kustzegge

Kogelbies

Armbloemige waterbies

Weegbreefonteinkruid

Cyperus badius

Duinrus

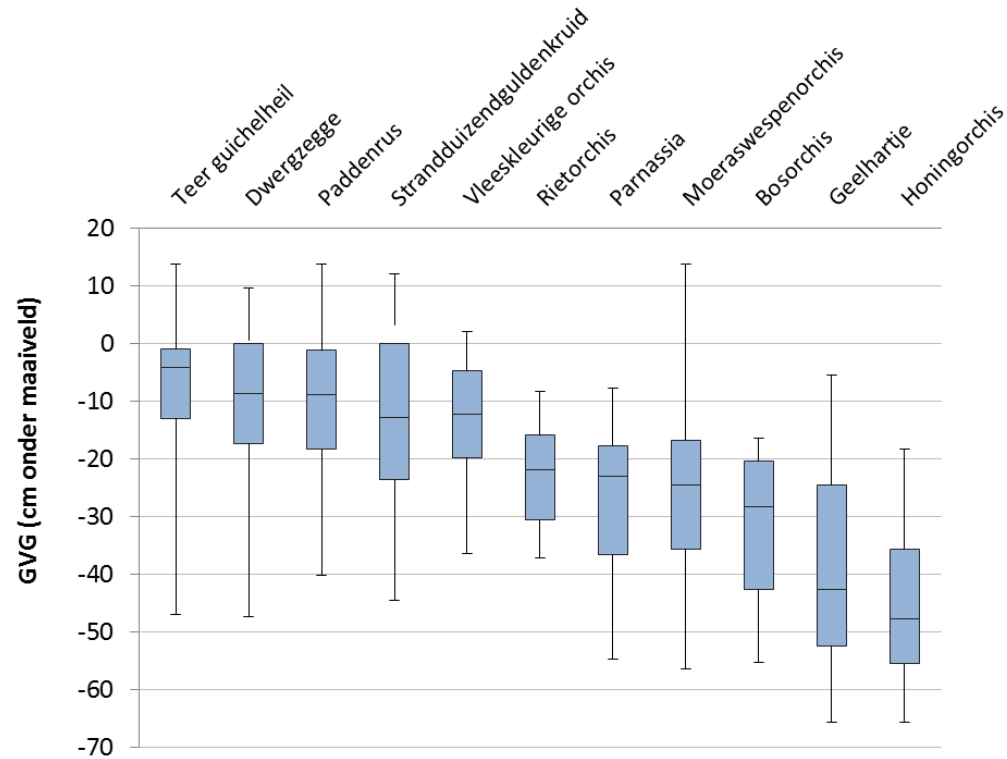
Noordse rus

Stippelzegge

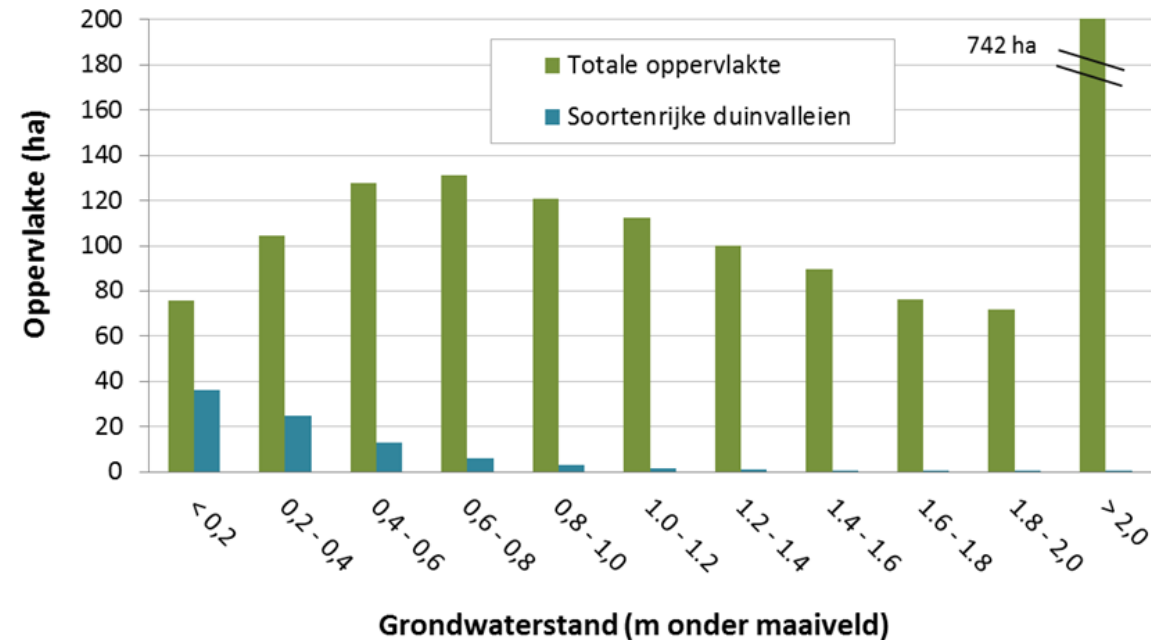

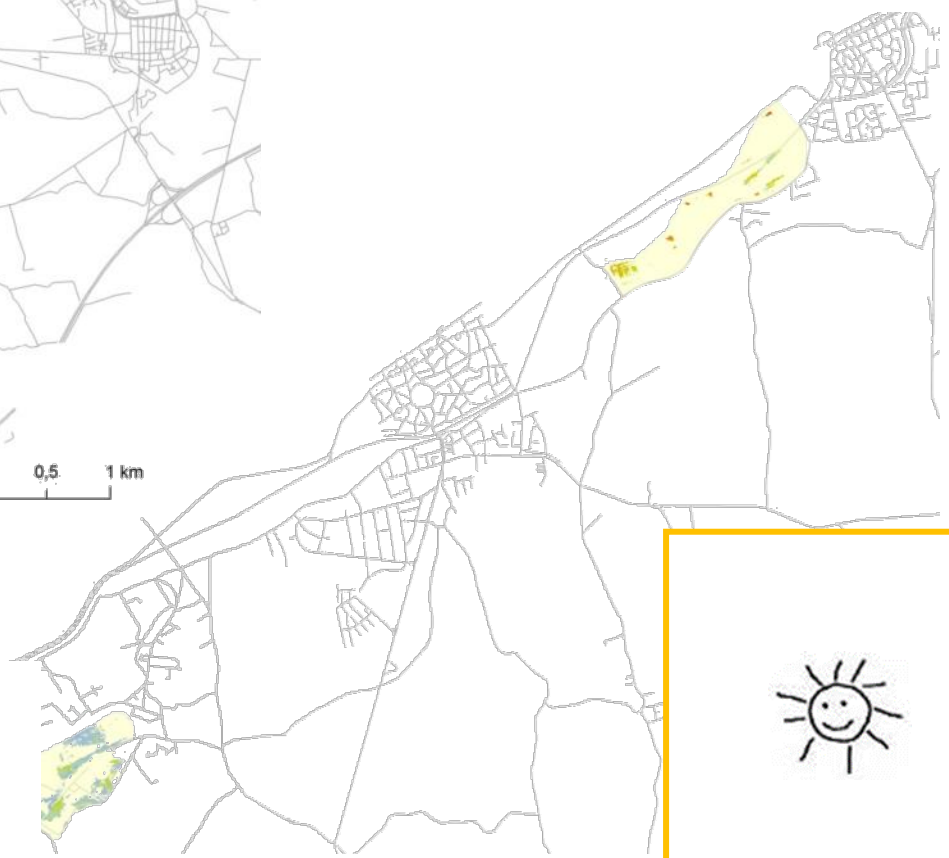
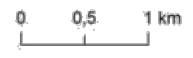
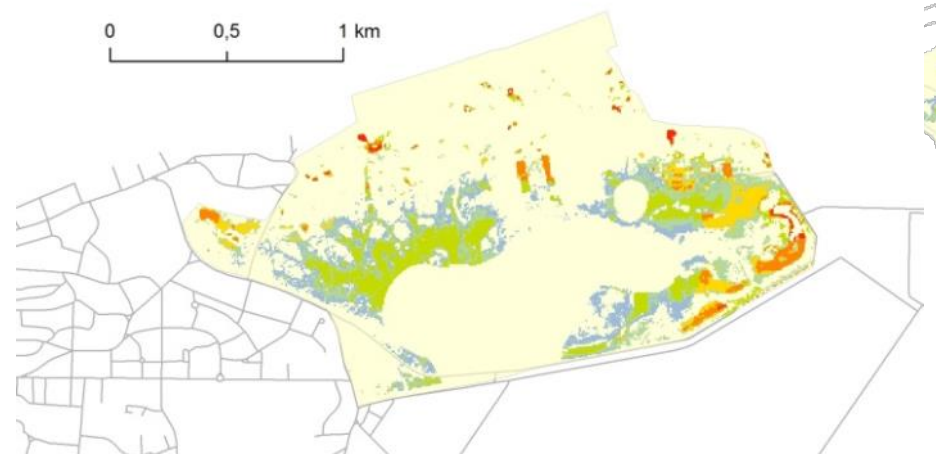
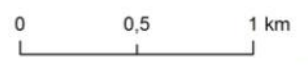
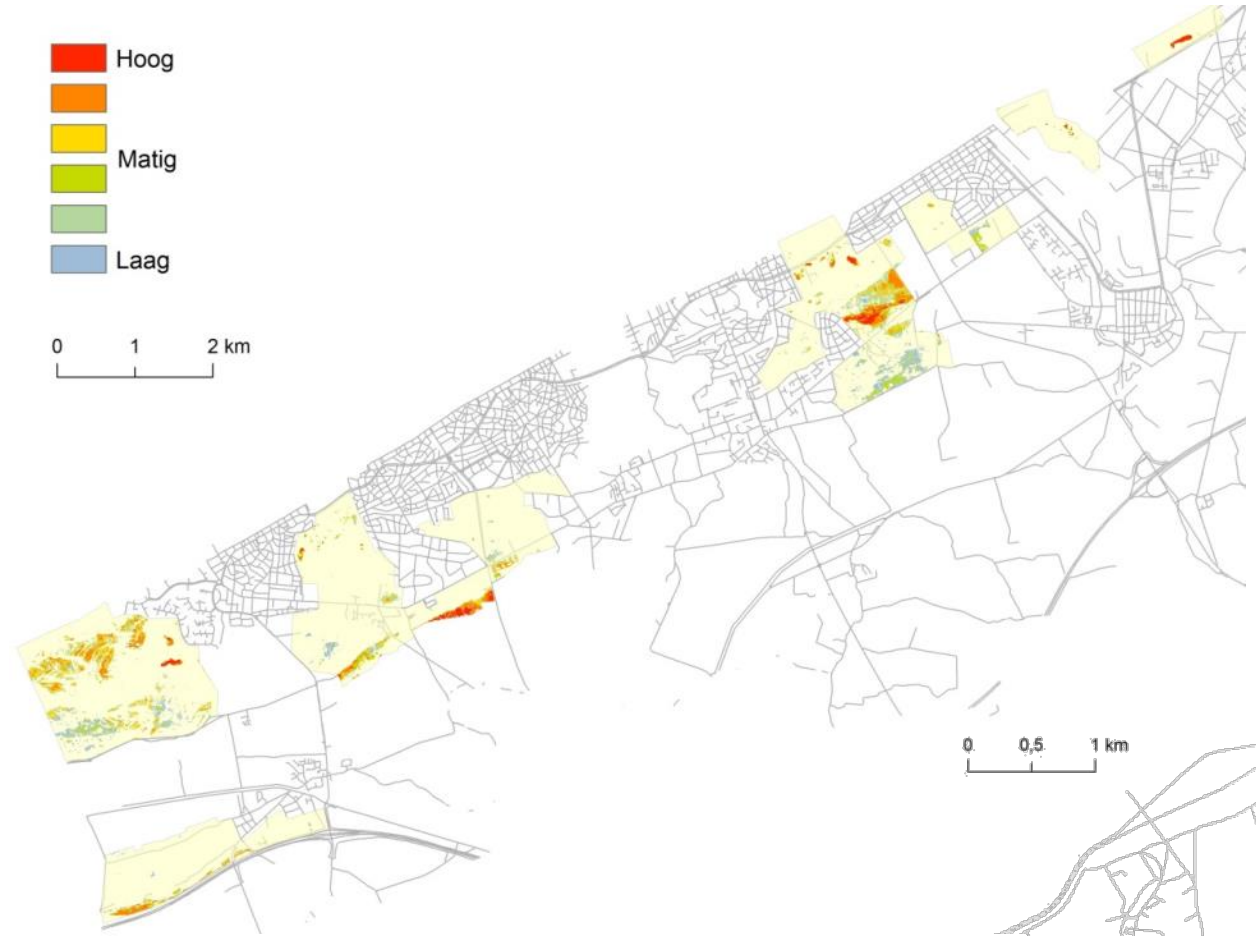
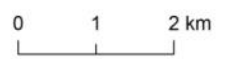

Duinvalleien, met een gemiddelde voorjaarsgrondwaterstand <40 cm onder MV

- Tot oppervlakte = 180 ha.
- 61 ha (34%) habitat type 2190

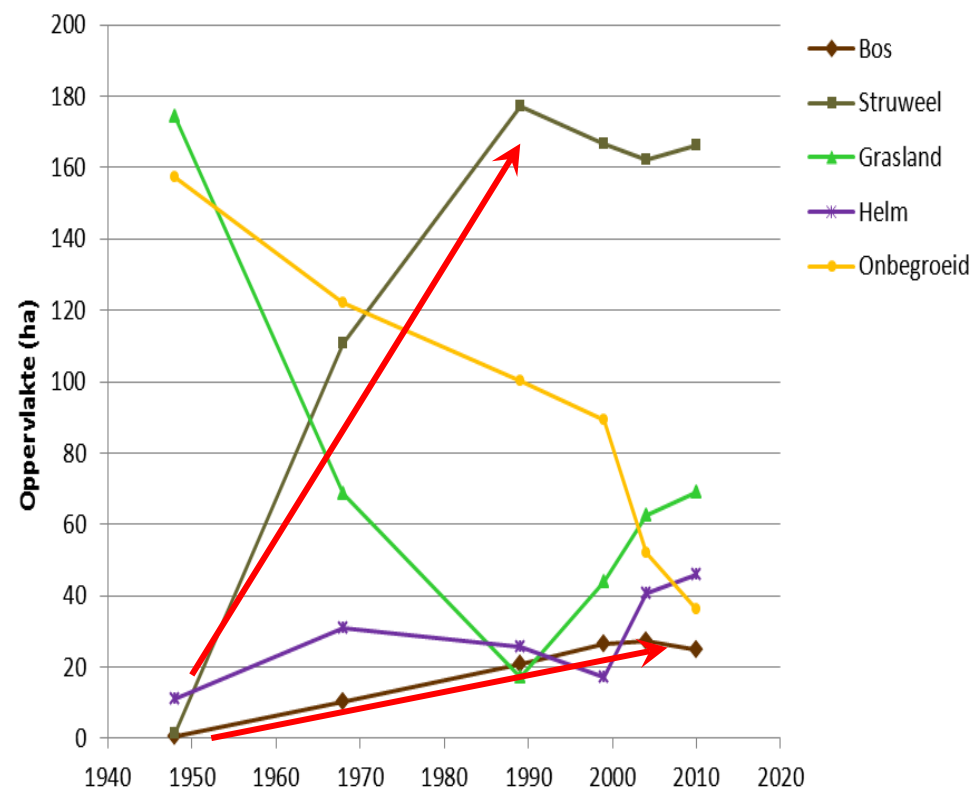
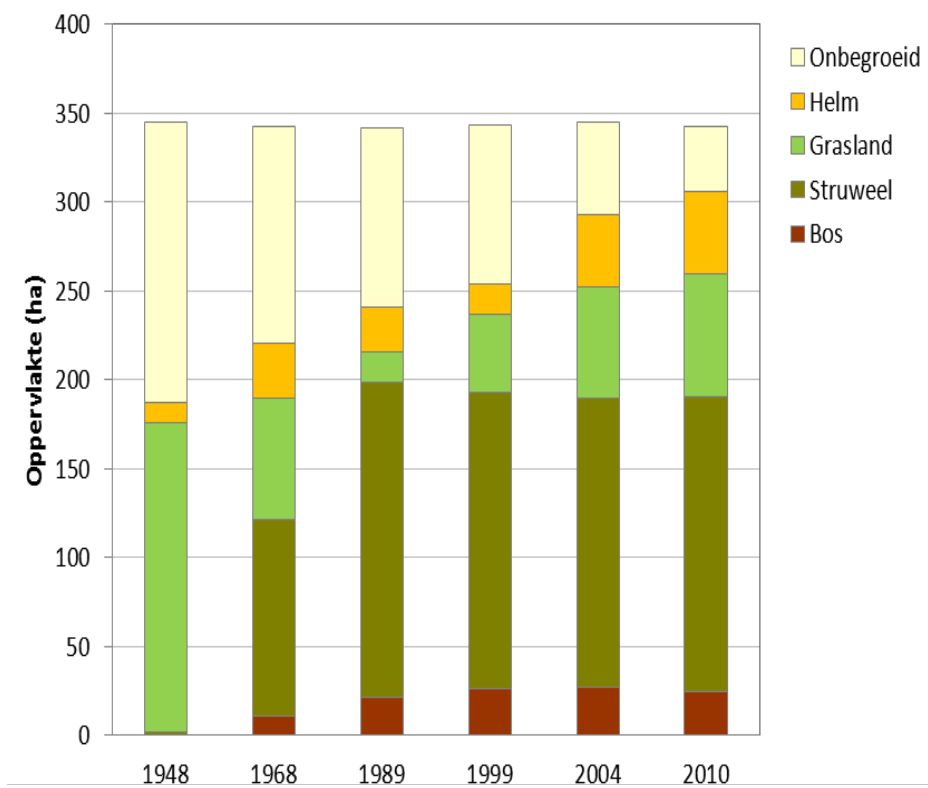
4. Duinstruweel en -bos

Vlaanderen
is wetenschap

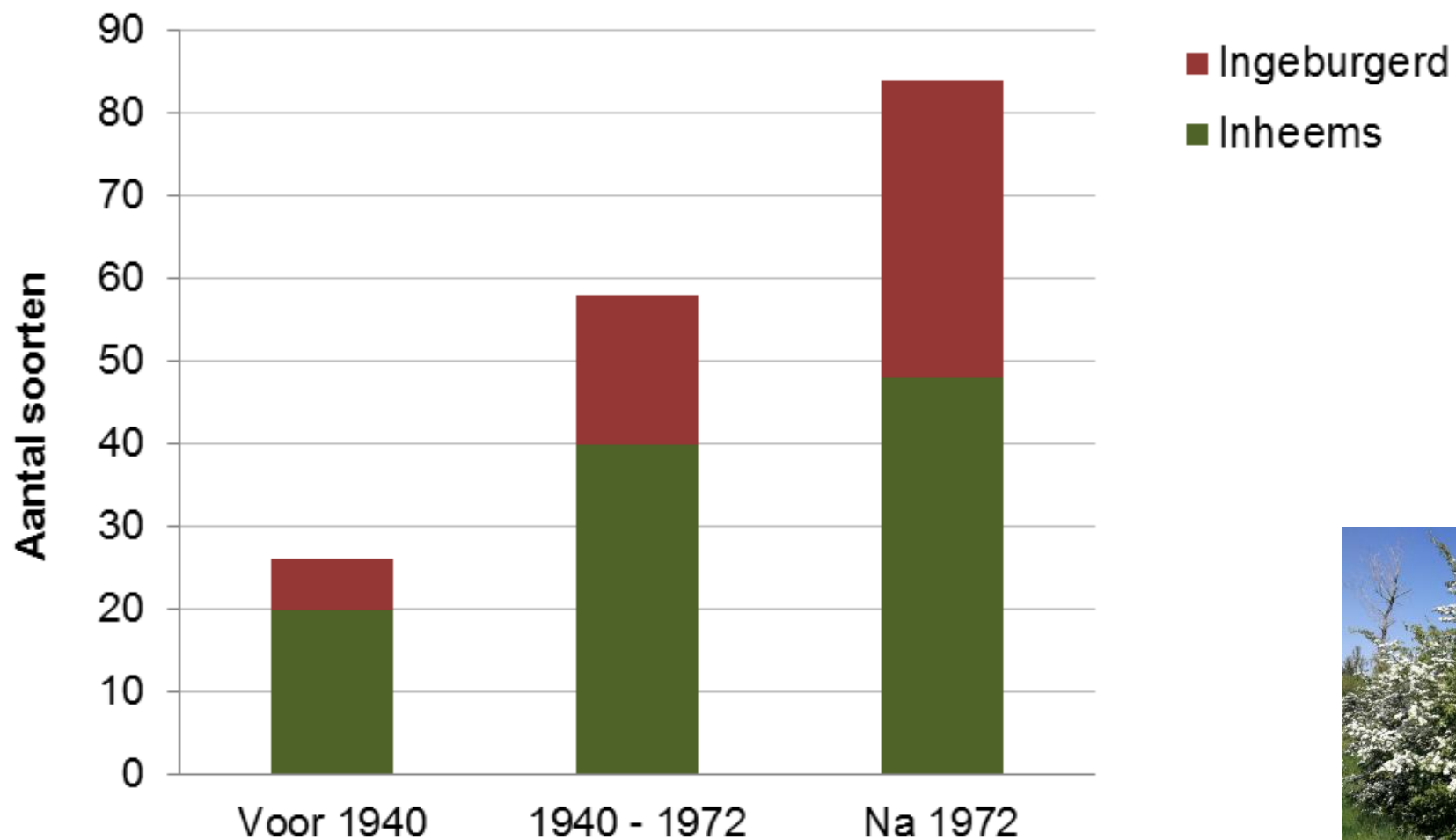

Soorten bomen en struiken

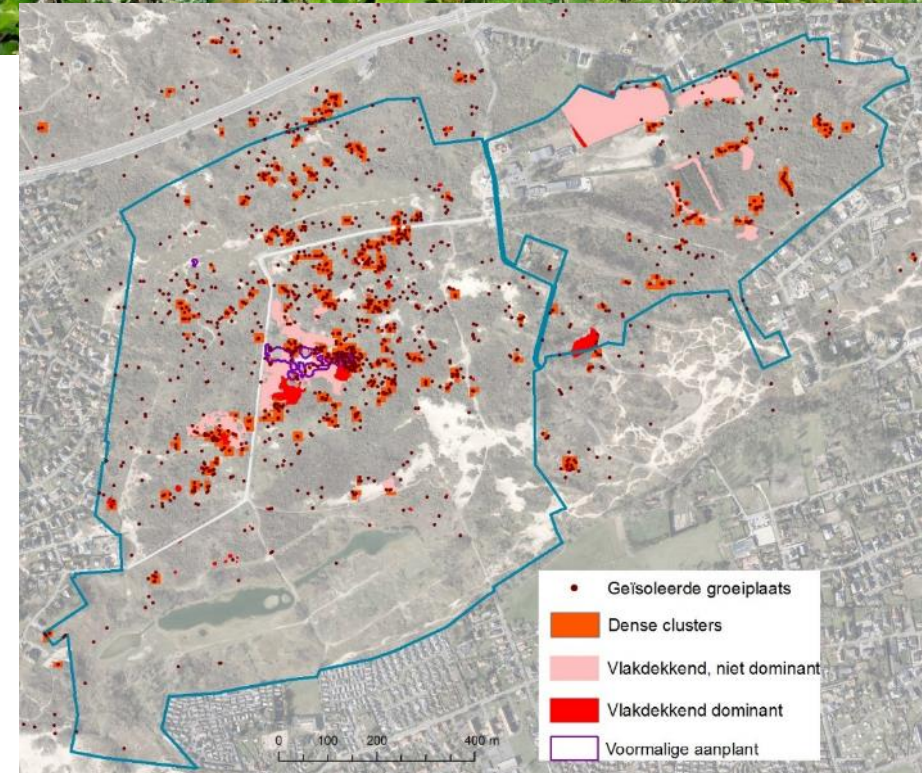

Amerikaanse vogelkers, rimpelroos, mahonia, Cotoneaster spp. ...

Naar schatting ruim 50 ha !

DUNIAS

Naar een samenhangende strategie

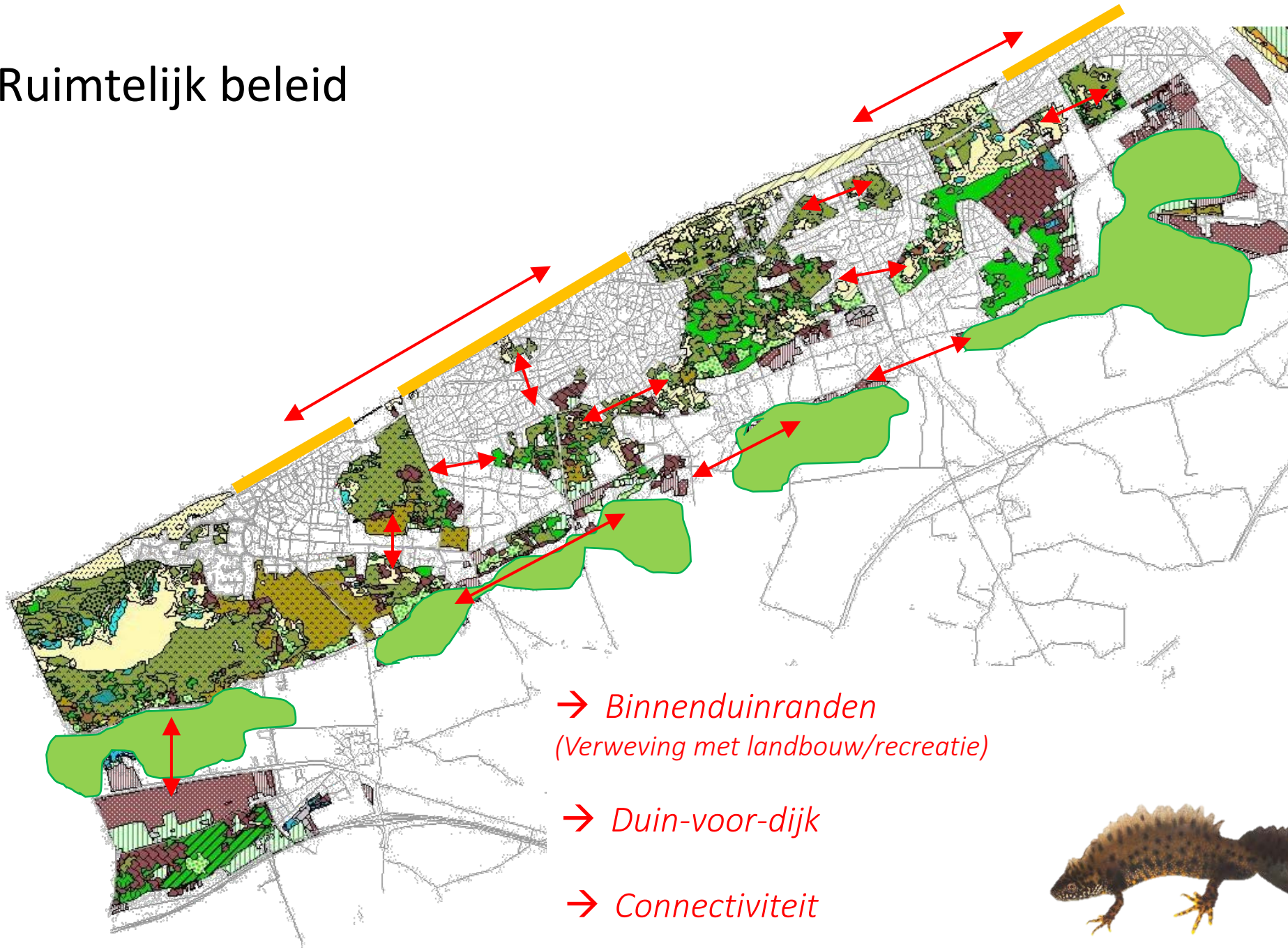

Ruimtelijk beleid

Vlaanderen
is wetenschap

→ *Binnenduinranden*
(Verweving met landbouw/recreatie)

→ *Duin-voor-dijk*

→ *Connectiviteit*

Historische referentiebeelden

Dune formation
  Dune stability
  Climatic deterioration

Little Ice Age

Poland, Łeba Barrier¹

Denmark, Vejers dune²

Denmark, Lodjberg³

Northern Ireland (regional)⁴

Ireland, Carrownisky⁶

UK, Sefton coast⁶

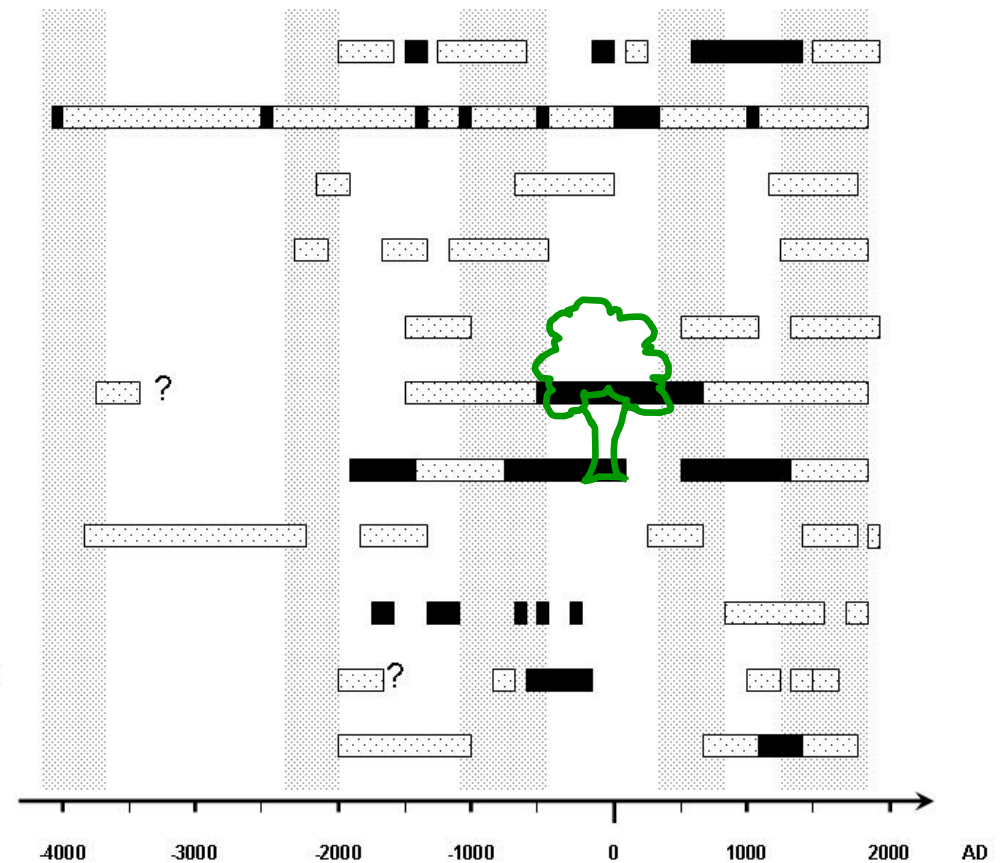
UK, Northumberland⁷

UK, Outer Hebrides⁸

The Netherlands, western part⁹

Belgium, western coast dunes¹⁰

France, Aquitaine dunes¹¹

→ Keuze !

Instandhoudingsdoelstellingen

Intertidaal (zonder estuaria)

- Actueel habitat ca. 2600 ha (inclusief strand)
- IHD: uitbreiding met 330 – 340 ha (ook Schelde-estuarium)

Duinen

- Totaal resterend duingebied: ca. 3700 ha
- Actueel habitat: ca. 2350 ha
- IHD: uitbreiding met 300 – 500 ha (alle habitattypes uitgezonderd struweel)
- Duinzomen + ‘Zeewaarts’ (Kustvisie) ?

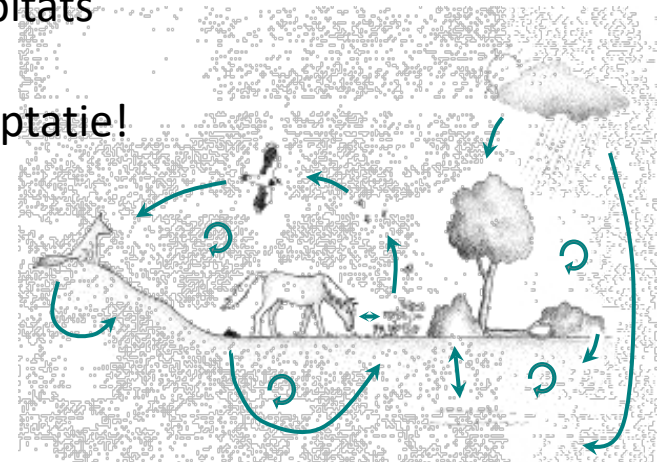

→ Systeemdenken

- IHD op basis van types: goede houvast
- Flexibiliteit in oppervlakte-boekhouding (meer open duin)
- Dynamiek → meer proces-gerichte aanpak noodzakelijk

- Populatiedynamiek (grotere entiteiten, connectiviteit, fluctuaties)
- Strand en embryonaal-duin: mariene dynamiek → efemere habitats
- Verstuiving (=kaal zand); ontwikkeling valleien en kruipwilg; adaptatie!
- Struweel- en bosontwikkeling → visie waar wèl, waar niét

dankuwel

